

Viden *i dialog*

empowerment i bibliotekets
åbne og lukkede læringsrum

Sammenfatning af
Hans Elbeshausen's
hovedrapport:
Viden i dialog

Udgivet af
Odense Centralbibliotek
Københavns Biblioteker og
Århus Kommunes Biblioteker

januar 2007

Viden i dialog

empowerment i bibliotekets
åbne og lukkede læringsrum

Introduktion og anbefalinger
til hovedrapporten fra
styregruppen for projektet

Udgiver

Bibliotekerne i Århus,
Odense og København
januar 2007

Redaktion

Ågot Berger

Yderligere eksemplarer og information

Odense Centralbibliotek
adm-bib@odense.dk
6551 4406

Webudgave (pdf)

www.aakb.dk/videnialog
og www.forbindelser.dk

Fotos

Bibliotekerne i Århus,
Odense og København

Grafisk tilrettelæggelse

Søren Holm, ITK Kommunikation,
Borgerservice og Biblioteker,
Århus Kommune

Tryk

LaserTryk/Linde Tryk

Indhold

Indledning	3
Anbefalinger til overvejelse	4
Læring i biblioteket	6
Undersøgelsens formål og metode	9
Læringscentre og deres socialkulturelle ramme	10
Læringscenter Vollsmose	11
Community Center Gellerup	12
IT-Biblioteket Blågården	13
Undervisning og læring i åbne og lukkede læringsrum	15
Bibliotekerne og empowerment	17
Information, viden og læring	19
Konkluderende anbefalinger	27

Indledning

Viden i dialog - empowerment i bibliotekets

åbne og lukkede læringsrum (2006) er en undersøgelse af IT-relaterede læringsmiljøer på biblioteker i Odense (Læringscenter Vollsmose), Århus (Community Center Gellerup) og i København (It-biblioteket Blågården). Undersøgelsen er foretaget af **Hans Elbeshausen**, Institut for biblioteksudvikling, på Danmarks Biblioteksskole. Undersøgelsen er et resultat af projektet 'Biblioteket som læringscenter i flerkulturelle lokalsamfund', som har været et samarbejde mellem Århus Kommunes Biblioteker, Odense Centralbibliotek og Københavns Biblioteker i perioden 2005 - 2007. Rapporten som helhed kan downloades fra **www.forbindelser.dk**

Denne sammenskrivning er en opsamling af hovedrapportens vigtigste betragtninger, hvilke erfaringer der er gjort på de tre læringssteder, når det gælder bibliotekets rolle som læringscenter, hvordan brugerne og omverdenen vurderer tilbudet - samt en række anbefalinger. Styregruppen bag projektet har her ud over formuleret nogle anbefalinger til overvejelse for de biblioteker, der overvejer at oprette læringscentre.

Håbet er, at bibliotekerne på baggrund af rapporten **Viden i dialog** vil få en større forståelse for bibliotekernes rolle som læringscentre og læringsmiljøer og nødvendigheden af at styrke denne rolle fremover.

Projektet er gennemført med støtte fra Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje.

Fra styregruppen for Læringscentre i flerkulturelle lokalsamfund
Jytte Christensen/Odense Centralbibliotek
Birgit Lind og Lone Hedelund/Borgerservice og Biblioteker, Århus Kommune
Ågot Berger/Københavns Biblioteker (ansvarshavende redaktør af denne sammenfatning)

Anbefalinger til overvejelse

Når biblioteker planlægger at etablere et læringsmiljø eller et læringscenter, er der en række punkter de bør tage med i overvejsen. De anbefalinger, som **projektets styregruppe** således bidrager med, tager udgangspunkt i læring i forskellige former på bibliotekerne og er på ingen måde begrænset til IT-relaterede læringsmiljøer, ej heller kun til at gælde i flerkulturelle lokalsamfund. I hovedrapporten **Viden i dialog**, samt i denne sammenfatning, kan man hente yderligere inspiration til teori og praksis.

Koncept. Forskellige biblioteker vil have divergerende holdninger til hvilket koncept man vælger, alt afhængig af lokale forhold. Det er imidlertid vores vurdering, at det er centralt for bibliotekerne at:

- udarbejde en vision for det læringsmiljø, man vil etablere og være kendt for
- foretage et metodevalg (dermed menes at vælge læringsteorier og formidlingsmetoder)
- udarbejde læringsprofil
- opstille succeskriterier

ITs potentiale og begrænsninger. IT er et godt redskab til at fange den lærendes opmærksomhed, men det er vigtigt, at teknologien bliver forankret i en social og kulturel kontekst. Tillid og nærvær er helt centrale parametre, når det angår undervisning og læring. Opretter man et kursusforløb, kan det overvejes at afslutte dette med et kursusbevis.

Læring bør:

- tage udgangspunkt i brugernes erfaringer
- være dialogorienteret - men også lærerstyret
- tage udgangspunkt i brugernes evne til at definere eget læringsbehov

Lokalefællesskab kontra adskillelse fra biblioteket.

Her kan ikke gives en entydig anbefaling, da det i høj grad vil afhænge af lokale muligheder og forhold. Lokalemæssig adskillelse kan være en fordel i den forstand, at læringscenteret har stærkere mulighed for at lave en egen profil, understrege læringsmiljøet samt have en åbningstid, der er tilpasset brugerne af lærings-centrets særlige behov. På den anden side giver lokalefællesskab større fleksibilitet i betjeningen, og brugere af biblioteket vil nemmere 'få øje på' læringsmiljøet. Herudover er det nemmere at have en arbejdsfordeling, når de to funktioner er tæt forbundet lokalemæssigt, f.eks. i forhold til at understøtte den informationssøgning, der foregår på biblioteket. Lokalefællesskab kan således fremme specialiseringen og differentieringen, når det gælder bibliotekets og læringscentrets samlede tilbud.

Det skal overvejes, om man ønsker at læring skal:

- foregå i et lukket/åbent rum eller der er mulighed for både/og
- være lærerstyret eller ej
- være tidsbestemt eller fleksibelt

Partnerskab. Det er helt centralt, også på dette område, at arbejde for partnerskaber og samarbejde. Sprogskoler, uddannelsesinstitutioner, folkeoplysende aktører o.a. er relevante samarbejdspartnere. Biblioteker kan tilbyde undervisning ud af huset, bl.a. på de forskellige aktørers 'hjemmebane' i egne undervisningsmiljøer. Dette vil bidrage til at gøre bibliotekernes generelle tilbud og specielle læringstilbud mere kendt, og dermed anvendt.

Derfor er det vigtigt at:

- foretage en omverdensanalyse over ressourcepersoner
- udarbejde en netværksmatrix
- vurdere muligheden for at inddrage frivillige enkeltpersoner, organisationer eller foreninger

Markedsføring. Bibliotekerne skal være mere ambitiøse og markedsføre sig selv som centrale aktører, der bidrager til at styrke brugernes informationskompetencer. Derfor er det vigtigt, at bibliotekerne udarbejder en markedsføringsplan og kommunikationsstrategi, hvor man tager stilling til følgende faktorer:

- opstille et differentieret PR-tilbud til målgrupperne, herunder form og sprog
- overveje forskellige informationskanaler
- overveje at indgå i eksterne samarbejdspartneres markedsføringsmaterialer

Videns- og informationssamfundet er præget af stigende kompleksitet med øget polarisering mellem informationsstærke og -svage borgere. Det er derfor vores opfattelse, at det er en central opgave for bibliotekerne at styrke bibliotekernes uformelle såvel som formelle læringstilbud. Bibliotekerne bør udvikles til en form for lokalsamfundets folkeuniversitet, med fokus på livslang læring og biblioteket som det tredje læringssted.

God læselyst fra styregruppen
Jytte Christensen, Lone Hedelund
og Ågot Berger.

Læring i bibliotek – historisk og i dag

Rapporten **Viden i dialog** handler om undervisning og læring i biblioteket, en opgave i folkebibliotekerne som både er ny og gammel. De klassiske biblioteksfunktioner har været tæt knyttet til dannelse samt undervisning og formidling. Lærings- og undervisningsopgaven er i sidste halvdel af 1900-tallet imidlertid ikke blevet betragtet som en central opgave af bibliotekarerne, hvorimod formuleringer som *formidling af oplysning og oplevelser* er flittigt benyttet til beskrivelse af bibliotekernes rolle.

Informationsteknologien og nye brugergrupper har imidlertid aktualiseret den glemte selvforståelse. Informationsteknologien kræver større informationskompetence, og her kommer bibliotekaren som underviser på banen igen. Det er dog stadig normen, at den undervisning, der finder sted, benævnes *kurser* eller *introduktioner*. Ordet *undervisning* benyttes stort set aldrig. Bibliotekerne understreger igen og igen, at deres opgave er *at stille til rådighed*, underforstået fordi brugeren *kan selv*. Tanken om, at biblioteker skal være læringscentre, og at bibliotekaren er en underviser, fremkalder forkerte associationer hos mange bibliotekarere. Læring er noget, der hører skolen til, og bibliotekets rolle som frirum skal fastholdes.

Læring handler dog ikke nødvendigvis om nyttiggørelse eller opdragelse. Læring bør derimod ligestilles med den lærendes ønske om at tilegne sig viden, at gøre sig erfaringer, at forstå sin omverden. Og her har bibliotekerne en forpligtigelse over for brugerne.

Indenfor området *biblioteksbetjening af etniske minoriteter* - som også er den primære målgruppe for denne undersøgelse - synes der at være større vilje til at genfinde tidligere tiders roller og til at eksperimentere med nye metoder. Begreber som aktivt medborgerskab og empowerment er udtryk for denne nytænkning. Disse intentioner er centrale for de tre læringscentre, som indgår i denne undersøgelse.

Biblioteksbetjening i kulturelt mangfoldige samfund

Migrationen har på afgørende vis ændret befolkningssammensætningen, og det danske samfund har forandret sig til et kulturelt mangfoldigt samfund. Denne forandrede omverden har også betydning for bibliotekerne. Folkebibliotekernes betjeningskoncept overfor indvandrere har gennemgået forskellige faser de sidste årtier. I 70'erne var hovedopgaven at stille bøger og aviser til rådighed på gæstearbejderens modersmål, biblioteket blev en erstatning for *hjemlandets kaffehus*. Denne metafor blev i 80'erne erstattet med det folkloristiske koncept *biblioteket som festivalplads for etniske grupper* med mad, mavedans og musik.

Da folkebibliotekerne først havde accepteret, at gæstearbejdere var blevet til indvandrere, blev de også nødt til at løse problemer, der havde med indvandrernes status, rettigheder, pligter og muligheder i det danske samfund at gøre. Informations- og læringsbehov i forhold til dansk kultur og samfund træder derfor tydeligere frem, mens oplevelses- og kommunikationsbehov, der knytter sig til oprindelseslandet, har fortonet sig en anelse.

Biblioteket som læringsrum blev i dansk sammenhæng først lanceret i 1996, hvor Jytte Christensen, Odense Centralbibliotek, inspireret af udenlandske erfaringer introducerede begrebet i forbindelse med etableringen af Læringscenteret i Vollsmose. Formålet med stedet skulle være at etablere lokalområdets 'åbne demokratiske mødested - en dannelses- og kulturinstitution, en pædagogisk støtte og et ressourcecenter samt være en del af et netværk'.

I Danmark har læringscentertanken fra starten været knyttet til bibliotekernes rolle, funktion og opgaver i forbindelse med integrationen af etniske minoriteter. Når læring knyttes sammen med

integration, så kan man næsten ikke undgå at diskutere, hvad der forstås ved integration. Folkebibliotekerne har deltaget i begrebsdiskussionen, siden de første gæstearbejdere kom til landet. Men begrebsdiskussionen har aldrig ført til en afklaret og fælles forståelse af, hvordan bibliotekerne definerer begrebet integration.

De tre biblioteker, der indgår i undersøgelsen, forholder sig heller ikke ens til begrebet og fænomenet *integration og læring*. Læringscenter Vollsmose fokuserer på læring, uden at man ønsker at relatere læring til integration, da de mener at *integration* er for diffust et begreb. At bidrage til *aktivt medborgerskab* menes at være mere rammende for de aktiviteter, som er i fokus i Læringscenter Vollsmose. Også Community Center Gellerup/Hasle er noget tøvende over for integrationsbegrebet, men definerer *integration* med udgangspunkt i et handlingsorienteret perspektiv. Bibliotek Blågården beskriver integration som tilnærmelse og gensidig anerkendelse.

Folkebibliotekerne er bundet til den politiske dagsorden, der formuleres på kommunalt og nationalt plan. Integrationspolitikken i de tre kommuner, hvor bibliotekerne/læringscentrene ligger, har en del lighedspunkter, når det gælder konkrete tiltag, men når det kommer til den overordnede vision, er der påfaldende forskelligheder. Odense og Århus Kommune definerer deres integrationspolitik ud fra et princip om sammenhængskraften i nærsamfundet, mens Københavns Kommune i større omfang fokuserer på at sikre mangfoldighed gennem kulturmødet.

Undersøgelsens formål og metode

Formålet med undersøgelsen har været at beskrive den sociokulturelle omverden, de organisatoriske rammer, læringsforløb, læringskoncepter og læringseffekten på tre biblioteker, der har til huse i sammenlignende lokalområder. Det drejer sig om: IT-Biblioteket Blågården (ITB), Community Center Gellerup (CCG) og Læringscenter Vollsmose (LCV). Undersøgelsen er komparativ. Det vil sige, at forskelle og ligheder, styrker og svagheder, aktiviteter og læringskoncepter skulle sammenstilles for de tre steder. Endelig skulle brugernes, samt interne og eksterne interessenters vurdering af læringscentrene og deres læringsmiljø, beskrives.

Der er betydelige forskelle mellem de tre steder; den første er *sproglig*. Læringscenter er en betegnelse, der kun benyttes i Vollsmose. I Gellerup anvender man begrebet Community Center, og på Biblioteket Blågården benyttes betegnelsen It-bibliotek. Begrebsforskellene dækker over, at der er forskellig historik og forskellig grad af formuleringer eller mål de tre steder. Der er også en række andre betydelige forskelle; den etniske sammensætning i lokalområdet, holdning til læring og læringsbegreb, samt vurderingen af potentialet ved at anvende IT i læringsøjemed.

Undersøgelsesmetoden er overvejende af kvalitativ art. De tre steder har udarbejdet en selvevalueringsrapport, hvor målgrupperne, nærmiljøet og læringsaktiviteterne er beskrevet. Selvevalueringsrapporten beskriver desuden læringscentrenes selvforståelse, syn på omverdenen og hvilket grundlag, man arbejder ud fra. Selvevalueringsrapporten har også været anvendelig til at sammenholde brugernes og interessenternes vurderinger med læringscentrenes syn på sig selv.

Herudover er der indsamlet information om *sociokulturelle og befolkningsmæssige forhold* i nærmiljøerne, og der er foretaget en *interessent-analyse* gennem interview med 4 - 5 personer, der direkte eller indirekte, er i kontakt med læringscentrene, typisk samarbejdspartnere f.eks. fra fritidsklubber, lokale foreninger eller andre kommunale samarbejdspartnere

Endelig er der gennemført en *tilfredshedsundersøgelse* af læringscentrene, hvor brugerne har besvaret et spørgeskema med spørgsmål om serviceniveau, omfang og brug af læringsaktiviteter, besøgshyppighed samt vurderingen af den støtte og hjælp, de har modtaget. I det omfang bibliotekerne/læringscentrene selv har fået kursusdeltageres evaluering af tidligere kursusvirksomhed, er disse evalueringer inddraget i undersøgelsen.

Læringscentrene og deres socialkulturelle ramme

Ideen bag oprettelsen af læringsmiljøer på bibliotekerne i Vollsmose, Gellerup og på Blågården har været at bidrage til at understøtte brugernes informationskompetence og evne til aktivt medborgerskab. Alle tre steder er der udviklet undervisningsforløb med forskelligt indhold, der retter sig mod specifikke målgrupper. Udvidelsen af IT-kompetencer er en aktivitet, man har haft til fælles.

De socialkulturelle strukturer i de tre lokalområder er ret forskellige, både hvad angår antallet af arbejdsledige og kontanthjælpsmodtagere samt den etniske sammensætning. På Indre Nørrebro har cirka 25 % af beboerne anden etnisk herkomst end dansk, mens procentandelen i Vollsmose er 64 % og boligområdet, hvor Vollsmose bibliotek og læringscenter ligger, er på 73 %. I Vestbyen i Århus (Gellerup, Hasle og Herredsvang) er der 57 % med anden etnisk baggrund og i Gellerupparken er andelen oppe på ca. 85 %. Variationen i beboersammensætningen giver forskellige betingelser for bibliotekerne i de tre områder.

De tre steder har også haft forskellige betingelser for udviklingen af koncepterne af læringsmiljøerne. Både læringscenter Vollsmose og bibliotekerne i Gellerup/Hasle har været inddraget i bydelsprogrammer, der har givet økonomisk støtte til nogle af bibliotekernes projekter. Det samme gælder ikke for IT-Bibliotek Blågården. I det følgende beskrives de tre læringsmiljøer/centre kort.

Læringscenter Vollsmose

Læringscenter Vollsmose (LVC) er en del af Vollsmose Bibliotek og ligger i Odense Kommune. Vollsmose er præget af sociale, kulturelle og økonomiske vilkår, som stiller lokalsamfund og Odense Kommune overfor betydelige udfordringer. Vollsmose Bibliotek og Læringscenter indgår som en af de mange institutioner i området, hvor man lægger mange ressourcer i forskellige tiltag, som styrker integrationsindsatsen i lokalområdet.

Ideen om et læringscenter i tilknytning til Vollsmose Bibliotek blev udviklet på Odense Centralbibliotek i slutningen af 90'erne. Man havde gennemført projektet *Kulturbrobyggerne* og herigennem var man kommet i tæt kontakt og havde dannet et godt parløb med andre forvaltninger i kommunen om integrationsindsatsen. Efterhånden som biblioteket kunne dokumentere værdien af de forskellige aktiviteter i den organisatoriske nyskabelse, blev konceptet udviklet yderligere og fik betegnelsen *læringscenter*.

I opstartsfasen arbejdede LCV ud fra det, som kan benævnes som *pluskonceptet*, dvs. at udgangspunktet for tænkningen var biblioteket, hvor man tilføjede ekstra opgaver; bibliotek *plus* jobsøgning, bibliotek plus piger og Internet osv. Efterhånden fandt man ud af, at hvis man ville have fokus på læring som en selvstændig

funktion i biblioteket, måtte man gå væk fra pluskonceptet. Ved at tage udgangspunkt i det, som svarede til lokalsamfundets behov, måtte man nyfortolke biblioteksbegrebet. Grundtanken fik overskriften *praksisfællesskaber - selvorganisering og facilitering*. En anden faktor som styrkede LCV var, at man kunne ansætte nogle af de medarbejdere med tosproglig baggrund, der havde gennemgået *kulturbrobyggeruddannelsen*.

Læringscenter Vollsmose har udviklet sig til en institution, der i dag er i tæt kontakt med sine brugere og nærmiljøet. Brugerne ser så positivt på centrets aktiviteter, at de tager godt imod de eksisterende tilbud og opfatter LCV som et tiltrækkende værested. Politisk har stedet fået en stor bevågenhed og accept, og biblioteket er med læringscentret blevet yderligere styrket med 5 mio. kr. fra Byudviklingspuljen, Socialministeriet, således at der i 2007 bliver foretaget en udvidelse og ombygning af bibliotek og læringsmiljø. Udvidelsen kommer til at omfatte fritidsbutik, uddannelsesvejledning, jobmatch, sprogundervisning og frivillige lektiecafeer. Bibliotekets muligheder bliver udvidet ved, at der samtidigt etableres et kulturhus på bibliotekets 1.sal. Læringscentret fik med kvarterløftsplanen tilført ca. 900.000 kr. Planen ophører med udgangen af 2007, men der vil blive søgt midler til en fortsættelse af læringscentret.

Community Center Gellerup

Community Center Gellerup (CCG) er fællesbetegnelse for de aktiviteter, som foregår i Gellerup Bibliotek. CCG rummer ud over biblioteksfunktionen også Folkeinformation og et Sundhedshus. CCG har desuden lokalefællesskab med lektieklubben Tusindfryd og indgår i et formaliseret samarbejde med IT-guideforeningen, som har kontorfaciliteter i CCG.

Det er karakteristisk, at Gellerup (og Hasle biblioteker) anerkender og giver plads til borgernes ønsker, behov og initiativer. I samarbejde med frivillige, foreninger og andre projekter i bydelen er der lavet en række tværgående arrangementer og tilbud til bibliotekets brugere. Der eksisterer et læringsmiljø i CCG, men det er for snævert at karakterisere stedet som et læringscenter, da stedet rummer så mange forskellige aktiviteter. CCG er del af en omfattende social bevægelse med borgerinddragelse, empowerment og netværksskabelse. Afdækning af læringsbehov, undervisning og læring udvikles i fællesskab og som en del af en fælles dialog mellem organisationerne, foreningerne, forvaltningerne og borgerne. Samarbejde med borgerne, koordinering af aktiviteterne og kommunikation omkring individuelle behov og fællesinteresser er alle dimensioner, der er centrale for Community Center Gellerup.

Gellerup-området har mange fællestræk med Vollsmose, men adskiller sig alligevel på flere områder. Dels viser statistikken, at der er flere beboere, der har boet i Gellerupparken i mere end 15 år, hvilket umiddelbart kan se ud som en stabilitet i lokalsamfundet. Samtidig er der en relativ høj andel af studerende i området, herunder mange med tosproglig baggrund, hvilket også kan indikere, at der er flere ressourcepersoner at trække på. Det ændrer ikke ved det grundlæggende forhold, at området har en høj andel af beboere med anden etnisk baggrund end dansk (f.eks. er Nordgårdskolen 100 % tosproget), at arbejdsløsheden er høj og at der generelt er store sociale problemer.

Hasle/Gellerup-bibliotekerne har taget initiativ til en række aktiviteter og projekter i løbet af de sidste 10 år. Gellerup Bibliotek er flere gange blevet hædret for den nytænkende, fleksible og borgerinddragende metode til at skabe lokalt ejerskab og inddrage borgerne i formuleringen af de tilbud og arrangementer, biblioteket rummer. Biblioteket fik sammen med resten af Århus Kommunes Biblioteker i 2005 en pris fra Bill Gates Fonden for nytænkning inden for IT-tilbud til borgerne.

IT-biblioteket Blågården

IT-Biblioteket Blågården (ITB) er en del af Biblioteket Blågården på Indre Nørrebro. Bydelen er på forskellige områder markant anderledes end Gellerup og Vollsmose. Der er hverken tale om en etnisk eller social ghetto, men om en mangfoldig og broget bydel, med mange småbørnsfamilier og mange studerede. Kun 25 % af beboerne har anden etnisk herkomst end dansk, heraf 19 % fra 3. verdens lande. Nørrebro har også en historie til forskel fra de to andre steder. Hvor Vollsmose og Gellerup Parken blev oprettet i 1970'erne, har Nørrebro en historie, der går 150 år tilbage.

Når man ønsker at mobilisere lokalsamfundets sociale kapital, så kan man på Nørrebro bygge på flere eksisterende institutioner og en længere historie. Det er en fordel, når bydelen skal videreudvikles.

For ITB og Bibliotek Blågården er der således en omverden til forskel, når det gælder muligheden for at udvikle og implementere et læringskoncept, der skal bidrage til aktivt medborgerskab og styrket informationskompetence hos nye medborgere. På Nørrebro bor mange nyankomne flygtninge og familiesammenførte. Men generelt er de sociale og etniske problemer i bydelen minimale.

I forhold til LCV og CCG har ITB imidlertid en forholdsvis kort og mere tilfældig udviklingshistorie. I forbindelse med etableringen af IT-biblioteket blev der ikke formuleret en vision for læringsmiljø og læringskoncept. ITB opstod fordi man vurderede at det var hensigtsmæssigt at samle bibliotekets pc'ere med arvede pc'ere fra et tidligere Dataværkstedet i et fælles lokale. Man har heller ikke i udgangspunktet defineret sig som et læringscenter, men som et sted hvor man kunne få støtte og support, og hvor der skulle foregå kursusvirksomhed. ITB bliver flittigt benyttet med over 3 000 tidsbookninger pr. md. på ITBs 30 pc'ere.

En formulering af en vision for ITB er imidlertid i fuld gang. I 2007 bliver der udviklet kurser målrettet den unge brugergruppe som bruger ITB flittigst. Herudover er der en lektiecafé og job/uddannelsesvejledning på tegnebrættet. Tanken er at hjælpe unge med at søge informationer om uddannelse og arbejde, at assistere dem i at skrive ansøgninger, samt give introduktion til de regler og paragraffer som uddannelses- og arbejdsmarkedet er fyldt med.

Københavns Biblioteker prioriterer p.t. etablering af læringscentre på flere af byens biblioteker. I 2006 er der således etableret et velfungerende læringscenter på Nørrebro Bibliotek.

Undervisning og læring i åbne og lukkede læringsrum

Rammen for de aktiviteter, der foregår på LCV, CCG og ITB, kan beskrives som IT-relaterede miljøer i åbne og lukkede læringsrum. Et åbent læringsrum er et sted, hvor læringsfunktionen ikke nødvendigvis er klart adskilt fra andre funktioner. Et lukket læringsrum er et fysisk eller virtuelt sted, der er reserveret til undervisning og læring. Funktionen er tydeligt adskilt fra andre funktioner, der er en klar tidsafgrænsning, og der er en indretning, som understøtter undervisning og læring. Ofte er der en underviser, facilitator eller en personale til stede, der hjælper den lærende/brugeren i læreprocessen.

Når IT-guiderne afholder kurser, så foregår det i et lukket læringsrum. Når der er IT-kurser for drenge i LCV, lukker man dørene og beder andre brugere om at forlade lokalet. Det samme gør sig gældende på ITB i forbindelse med de kurser, der afholdes der. På grund af en fleksibel indretning i ITB med adskilte lokaler, gives der mulighed for på en og samme tid at have et lukket og åbent læringsrum. Det har i undersøgelsesprocessen været muligt at følge undervisningen i de tre læringsmiljøer, at observere de lærendes aktiviteter og deres tilfredshed. Gennemgående kunne der konstateres en stor tilslutning og stor tilfredshed med læringsforløbene.

At vurdere effekten af læringsrelaterede aktiviteter i åbne læringsrum har været vanskeligere. Åbne læringsrum er steder, hvor brugeren, dvs. den lærende, selv fastsætter formålet med læringsprocessen. Det er også vedkommende selv, der bestemmer begyndelses- og sluttidspunkt, tempo, inddragelse af ressourcepersoner og hjælpemidler. Læringsrummet er også åbent med henblik på den rolle, pc'en og Internettet spiller. Brugen af pc er ikke begrænset til et bestemt formål, den kan bruges til læring, til leg og pjank, til kommunikation og oplysning samt til praktiske gøremål.

I det åbne læringsrum lægges der op til at brugerne kan lære og med hinanden. Det er imidlertid påfaldende, at ingen af de tre læringssteder har sat maskinerne sammen på en måde, som opfordrer til dialog eller udveksling mellem brugerne.

Det er en stor udfordring for bibliotekerne at sandsynliggøre, at IT-anvendelsen i bibliotekernes åbne læringsrum har en effekt, som fremmer den enkeltes læring. Det er svært at opgøre læringscentrenes andel i en antaget vidensforøgelse eller kompetenceudvikling hos den enkelte bruger. På CCG har man fx på grund af institutionens overordnede målsætning funktioner som rådgivning, læring, lånerekspedition og undervisning kørende samtidigt. Læring er én aktivitet blandt mange. Det er derfor vanskeligt, hvis ikke umuligt, at isolere alle de faktorer, der i en afmålt periode påvirker den enkeltes læring og sætte dem i relation til de påvirkninger, der udelukkende stammer fra læringscentret. Ofte vil det være sådan, at en tilsigtet effekt først indtræffer på et senere tidspunkt.

Alle tre læringscentre besøges regelmæssigt. Størstedelen af respondenterne bruger stedernes faciliteter mindst en gang om ugen. Det åbne læringsrum synes - ud fra brugernes svar - at tilfredsstille deres læringsbehov. Brugere er godt tilfredse med den service og hjælp, personalet yder. Brugere er også tilfredse med antallet af arbejdspladser og pladsforholdene i de respektive læringscentre. Medarbejdere opleves som hjælpsomme og kompetente.

Bibliotekerne og empowerment

En fælles betegnelse for nogle af de aktiviteter som foregår i de tre biblioteker og læringscentre er empowerment. Med empowerment menes en overførsel af kompetencer, viden og færdigheder til enkeltpersoner og persongrupper, der af sociale eller andre årsager er afskåret fra at være ligeberettigede og fuldgældige medborgere.

De tre steder har forskellige, mere eller mindre udviklede empowerment-strategier. For bibliotekerne i Gellerup/Hasle er borgerinddragelse omdrejningspunktet. Oprettelsen af IT-guide foreningen er et godt eksempel herpå. I Vollsmose er den udadgående empowermentstrategi ikke prioriteret. I stedet forsøger man at integrere børn og unge i forpligtende samarbejds- og gruppestrukturer i bibliotekets læringscenter. At deltage i grupper, at arbejde sammen med andre, at indgå aftaler og forpligtigelser, at kontrollere egen adfærd alt dette er aktiviteter, der i sidste ende skal føre til en øget interesse i og et større ansvar for egen læring.

Bibliotek Blågården arbejder med lignende problemstillinger - men på en anden måde. Her er det primært tiltag og indsats overfor børn og unge med problematisk adfærd, der har været i fokus for netværkssamarbejdet i lokalområdet. Biblioteket og ITB's ressourcemedarbejder indgår som partnere i dette netværk.

Fælles for alle tre læringscentre er målsætningen om at målgruppen gøres kompetent i forskellige IT-færdigheder, herunder styrkelse af borgernes informationskompetence. Det er tydeligt, at brugerne værdsætter bibliotekspersonalets kompetencer og engagement, fordi der er konkret hjælp at hente. Tilbagemeldingerne fra brugerne er også, at de opfatter IT som et vigtigt redskab i både den lokale og den globale verden.

Bibliotekets og læringscentrenes bidrag til empowerment i lokalsamfundet stopper ikke ved at styrke brugernes informationskompetence. Specielt Gellerup/CCG har mange tiltag, som har til formål at gøre brugeren mere kompetent; dels med *Jobhjørnet*, hvor man kan få hjælp til at skrive ansøgning mv., og med tilbud om *borgerinformation* på mange sprog, som åbner vejen til et kompliceret offentligt system for mange nye medborgere. Empowerment-strategien inkluderer også andre tiltag som *Vi læser avisen sammen* i Vollsmose og tilbud om lektiehjælp alle tre steder. Det kan også være helt andre aktiviteter som udflugt til forskellige kulturtilbud eller andre byer. Endelig er den daglige kontakt og dialog i biblioteket tid til snak med brugerne - central. Bibliotekernes personale i denne type boligområder benyttes som vigtige samtalepartnere, der er uafhængige af både det offentlige (institutioner/skolen). Pigeklubben på Læringscenter Vollsmose er et centralt eksempel på dette.

Læringscentre og biblioteker er ikke nødvendigvis centre for empowerment. Selvom læring, undervisning og empowerment har en del til fælles, så er der også afgørende forskelle. Udgangspunkt for og målsætningen med *empowerment* er at bemyndige mennesker til at få mere magt over eget liv og til at kunne deltage i for dem relevante sociale sammenhænge. Folkebibliotekerne er i udgangspunktet hverken et undervisningssted eller et empowerment-center. De enkelte biblioteker må gøre op med sig selv, om de ønsker at påtage sig undervisningsopgaver og implementere en empowerment-strategi.

A woman with short brown hair, wearing a red blazer over a light-colored top and dark jeans, stands behind a black podium in a library. She is smiling and looking towards the right. In the background, there are bookshelves filled with books. A sign on the wall reads 'Gys'.

Information, viden og læring

Hvad er forskellen på information og viden på den ene side og undervisning og læring på den anden? I Biblioteksstyrelsens strategi for dansk biblioteksudvikling 'Fra information til viden' (2006) henvises der til, at fremstillingen og indsamlingen af informationer vokser hurtigere end menneskernes muligheder for at organisere, styre og bruge den. Der eksisterer med andre ord en kløft mellem de faktisk tilgængelige informationer på den ene side og individuelt bearbejdede og socialt relevante informationer på den anden side. Kløften vokser og bliver ved med at vokse. *Informationer* er det univers af tegn og symboler, der eksisterer uafhængigt af den individuelle tilegnelse og bearbejdelse. *Viden* er de informationer, der er blevet bearbejdet og vurderet, og som derfor bliver meningsfyldte for brugeren. Viden er bestemmende for vores syn på verdenen og vores sociale handlinger. Viden er ikke lig med informationer, men betegner de informationer, som brugeren bevidst har udvalgt på baggrund af overvejelser om informationernes relevans. Undervisning og læring er processer, der hver på sin måde forvandler informationer til viden.

Læring kan defineres som tilegnelse og bearbejdelse af informationer, oplevelser og erfaringer, som igen kan føre til forandring eller reorganisering af eksisterende færdigheder, indsigt og holdninger. Tilegnelse og bearbejdelse foregår i bibliotekets lukkede læringsrum gennem strukturerede *undervisningsforløb*, hvor en del af ansvaret ligger hos underviseren. I det åbne læringsrum sker tilegnelsen og bearbejdelsen som selvrefleksion; ansvaret ligger i højere grad hos brugeren selv.

Bibliotekernes læringsbegreb og undervisningsaktiviteter

De tre læringscentre har forskellige, mere eller mindre formulerede læringsteorier som de tager udgangspunkt i. LCV tager udgangspunkt i *læring i praksisfællesskaber*, CCG anvender den *værd-sættende og anerkende metode* (AI) og IT-biblioteket bygger på den *konstruktivistiske læringsteori*.

Læringscenteret Vollsmose anvender en social læringsteori; *at deltage og lære i praksisfællesskaber*. Teorien understreger læring som en *social proces*, der foregår i fællesskaber, involverer hele personen og kræver aktiv deltagelse. Et centralt begreb er *praksis*, dvs. inddragelse af de deltagendes ressourcer, og dermed understøttelse af det gensidige engagement. Endelig handler den sociale læringsteori om *identitet*. Fællesskabsdannelse og identitetsspørgsmålet har været centralt i LCV 's tilgang til læring i praksisfællesskaber. Et eksempel på dette er de unges benyttelse af chatroom. Forskellige fællesskaber er blevet opbygget, har udviklet sig, er blevet opløst og nyetableret i forskellige konstellationer. De unge skiftede, indimellem at de lavede deres lektier, mellem den direkte kommunikation og anvendelse af computer - alt efter hvilken karakter opgaven havde. Opgaveløsning, læring og identitetsdannelse supplerede hinanden, men der var 'gang i' fællesskaberne.

Personalet i LCV understreger vigtigheden af, at det er de unge selv, der udveksler viden og erfaringer og til en vis grad er i stand til at strukturere deres egen læring. De unge er meget interesserede i hinandens viden, hvor de oplever at være eksperter for hinanden, således at der sker en form for kædelæring. Medarbejderne på LCV ser sig selv som facilitatorer, der hjælper til efter behov. Læringsprocessen er derfor kompleks; og kan bedst forstås inden for rammen af begrebet *læring gennem praksisfællesskaber*.

Når det gælder den læring, som foregår i **Community Center Gellerups** åbne læringsrum, så bruger man

IT-Biblioteket Blågården tager udgangspunkt i et konstruktivistisk læringsbegreb. Den enkelte lærende står i centrum og tilegner sig informationer på en måde, hvor information bliver til viden. En vigtig forudsætning for det konstruktivistiske syn på læring er, at den enkelte har både vilje og motivation til at lære. Personalet på ITB ser sig selv som facilitatorer, der hjælper den enkelte med at rydde de forhindringer af vejen undervejs i tilegnelses- og læreprocessen. Personalet skal skabe gode rammer, der kan understøtte den enkeltes læring. Herudover understøtter man brugerens læring ved at afholde kurser. Kursernes hovedformål er at gøre den enkelte bruger selvhjulpnen i forhold til egen læring. Bibliotekspersonalet formulerer, at de understøtter læring 'on demand'. Forespørgsler fra brugeren danner udgangspunktet for personalets læringsunderstøttende aktiviteter; brugerne stiller et spørgsmål, og personalet

instruerer brugeren i, hvordan opgaven kan løses. Formålet er således både at finde svaret samt at undervise brugeren i, hvordan hun kan løse tilsvarende informationssøgningsopgaver i fremtiden. IT-bibliotekets læringskoncept er p.t. under revurdering, bl.a. på baggrund af erfaringer fra andre læringscentre, samt ideer og feedback fra brugere og nyt personale.

Læring og andre aktiviteter

Hvilken type hjælp, brugerne efterspørger, er forskellig for de tre steder. På ITB er det mest den praktiske hjælp i forbindelse med software og hardware, mens læringsfunktionen er mere tydelig de to andre steder. Det kan synes som om det begreb, som de tre steder benytter til at beskrive sig selv med, afspejles i de type spørgsmål, brugerne stiller. Der er en forskel mellem LCV og CCG, hvor faciliteterne mest bliver brugt til læringsformål og ITB, hvor kommunikationsfunktionen er den mest brugte. For at illustrere hvilke typer af aktiviteter, der foregår i læringscentrene, er der udarbejdet en aktivitetsskema.

Interessenterne påpeger imidlertid et behov for en større differentiering i undervisningstilbuddene og for større variation i undervisningsformerne.

Brugerne i LCV har givet udtryk om flere tilbud til andre brugergrupper end de unge. Desuden er der et generelt ønske om længere åbningstider. Dette ønske støttes af de adspurgte interessenter.

Brugerne på CCG er særdeles tilfredse med IT-kurserne. Hvad læring i det åbne biblioteksrum angår, er der en række data, der indikerer, at læringen i det åbne rum bør profileres, at aktiviteterne i bibliotekets lukkede læringsrum intensiveres samt at der tilbydes flere relevante kurser til andre brugergrupper.

Man kan også konstatere, at brugerne i de to steder mest benytter bibliotekets IT-faciliteter og aktiviteter, der ligger inden for kommunikation og oplysning. Oplysning spiller en vigtig rolle og spil/underholdninger spiller en rolle, når det gælder benyttelse.

IT-Biblioteket fungerer som et punkt for brugergrupper og afspejler sociale og kulturelle samfundstendenser. Brugere opagt at bruge IT-Biblioteket, når det gælder om at få adgang til multikulturelle lokalområder. I LCV har man ingen særlig tilgang til læring, der hjælper målgruppen af unge med problemadfærd med den sekundære socialisering. IT-bibliotekets styrke er, at det benyttes både af ressourcestærke og ressourcetsvage brugere. Dette forhold burde kunne danne udgangspunkt for, at forskellige miljøer kunne mødes på IT-biblioteket og lære med og af hinanden. Det handler dog om, at dette valg skal træffes, og konceptet udformes, hvorefter læringsrummet indrettes efter dette valg. Brugere selv er tilfredse med læringsmiljøet og den hjælp, de får fra personalet. Bibliotekets faciliteter bruges hyppigst i forbindelse med kommunikation. Brugere efterspørger primært hjælp, når computerne ikke

Læring: aktiviteter, der relaterer sig til lektier, kurser, studium, skole og arbejdsliv

Oplysning: først og fremmest informationssøgninger

Kommunikation: e-mail, voice-chat og chat

Underholdning: spil o.l.

Hvad angår LCV og CCG bærer undervisnings- og læringsaktiviteter præg af den sociale og etniske ghettodannelse og de programmer, der skal råde bod på de negative følger af disse forhold. Her har både interessenter og brugere udtrykt stor tilfredshed med biblioteket som læringsrum, faciliteterne og personalets hjælp.

fungerer, og det blev fremhævet som noget godt, at der er personale, der hjælper med at lære og med at løse tekniske problemer. Vejledning eller rådgivning i forbindelse med studium, kursus eller lektiehjælp blev ikke prioriteret særlig højt. Endelig kan man anføre, at problemet med det konstruktivistiske læringsbegreb og 'læring on demand' er, at de bygger på en antagelse om, at den enkelte bruger er i stand til at definere sine egne læringsbehov og har overblik over egen læreproces. Den samme kritik kan man rejse over for læring i praksisfællesskaber. Det er den enkelte/eller gruppen, der selv skal tage initiativ til at sætte en læreproces i gang.

Ingen af de tre biblioteker har forholdt sig til muligheden for at udvikle undervisnings- og læringskoncepter i det virtuelle læringsrum, herunder udvikle metoder, hvor brugeren i det virtuelle rum kan lære sammen med andre. Der er en række metodiske udfordringer: Hvordan tilegner man sig i fællesskab informationer og viden via nettet? Hvordan kan brugerne kommunikere med hinanden om undervisningen, når de kun er forbundet gennem Internettet? Hvordan kan personalets rolle som vejleder og facilitator effektueres i denne sammenhæng? Og endelig, hvordan kan man for eksempel facilitere lektiehjælp i det virtuelle læringsrum?

Læringscentre og omverden

De eksterne interessenters vurdering af bibliotekernes generelle indsats i lokalsamfundet er positiv. De mener, at de tre læringscentre bidrager til at løse mange af de opgaver,

lokalsamfundet slås med. Generelt betragtes bibliotekernes faglige ståsted som et godt udgangspunkt i det forebyggende, udviklende, opsøgende og konfliktdæmpende arbejde. De henviser til bibliotekernes erfaringer med ressourcetsvage grupper i lokalsamfundet og bibliotekernes omfattende problemløsningskompetence. Interessenterne understreger dog nødvendigheden af, at hele personalet har en stor rummelighed. De interne såvel som ekstern interessenter vurderer, at etablering af læringsmiljøer er vigtig.

I det omfang interessenterne kender til læringskonceptet på læringscentre, er deres vurdering præcis. De kan pege på stærke og svage sider i forhold til selve konceptet og til enkelte målgrupper. Med henblik på LCV efterlyser interessenterne et større fokus på de svage brugergrupper. For ITBs vedkommende efterlyser de en mere aktiv og målgruppespecifik vejledning og undervisning. I forhold til CCG fremhæver interessenterne den professionalitet, som CCG har, den omfattende borgerinddragelse og IT-guidernes arbejde.

Læring, legitimering og evaluering

Læring er en ny aktivitet for bibliotekerne, og læringscentre er nyt begreb i dansk biblioteks-sammenhæng. Læringscenter i Vollsmose er 5 år gammelt, og et af de få steder, som anvender begrebet. Nyeste skud på stammen er Nørrebro læringscenter på Nørrebro Bibliotek. Bibliotekernes rolle har traditionelt bestået i at være en slags facilitatorer, der hjælper den enkelte med at løse konkrete informationssøgningsopgaver. Herudover tilbyder folkebibliotekerne voksne og børn en række strukturerede undervisningsforløb i blandt andet informations-søgning og grundlæggende IT. Endelig findes der mellemformer, hvor bibliotekerne indgår i læringsforløb på sprogskoler, oplysningsforbund og undervisningsinstitutioner.

Når en studerende henvender sig til biblioteket for at få

fremskaffet studierelevant undervisningsmateriale eller bliver vejledt i databasesøgninger, er det med henblik på råd & vejledning i forhold til at gennemføre sine studier. Det er dog tvivlsomt, om folkebiblioteket kan reklamere med, at de har bidraget til en bestemt procentdel af den læringsrelevante aktivitet. Biblioteket indgå heller ikke som ansvarlig for den lærendes motivation eller processens resultater.

Hvis bibliotekerne fremover vil profilere sig som et center for læring, må institutionen kunne fortælle, hvad og hvordan brugeren kan modtage forskellige former for læring på det pågældende sted. Lige så vigtigt er det, at stedet signalerer, at man er villig til at imødekomme den læringsvillige brugers behov.

Læringsaktiviteter og mål

Når vi betragter biblioteket som læringsrum, foregår der en række forskellige aktiviteter som helt eller delvist kan inkludere læring: sprogstimulering for tosprogede børn og unge; avislæsning for kvinder; højtlesning for børn; computer som udtryksmedium med fortælling i fokus og undervisning i internetsøgninger. I forbindelse med IT-læringen er computeren både genstand for og et medium i undervisnings- og læringsforløb. Som *genstand* for undervisningen drejer det sig om at undervise brugeren i bedre udnyttelse af kommunikations-teknologiens store potentiale. Som *medium* i undervisningen bliver pc'en både et middel til at skrive jobansøgninger og i den sekundære socialisering af børn og unge som identitetsskabende kommunikationsredskab i ungdomskulturen. Pc'en kan også være et fortællemedium for den enkelte til at skabe en fortælling om sig selv.

De tre biblioteker er ikke særlig præcise, hvad angår en definition af læringsmål og -former. Bibliotekerne skal blive bedre til at formulere, hvad man tilbyder undervisning i og hvordan. Herudover bør man gøre sig flere tanker om

sammenhængen mellem biblioteket som lærings- og undervisningsrum og pc'en som redskab. Biblioteker og herunder læringscentre bør derfor udarbejde profiler eller fokusområder for deres undervisning og fastlægge mere præcise læringsmål. Det er et vigtigt signal såvel udadtil om indadtil.

Biblioteker synes at have meget lille indflydelse på brugernes motivation og på om de resultater, der kommer ud af personalets support, fører til læring. Dette er dog ikke ensbetydende med, at biblioteket bør være totalt passivt i forhold til at undersøge brugernes læringsbehov og fremlægge planer om tilbud om relevante læringsprogram-mer. Grupper af brugere med samme type behov kan samles, hvilket flere af respondenterne besvarelses også dokumenterer. Man kunne overveje at lade bibliotekerne/læringscentrene i Danmark samlet gennemføre en systematisk screening af læringsbehov i forhold til kultur- og aldersafhængige faktorer.

Biblioteker og læringscentre er ikke uddannelses-institutioner. De opfattes ikke som myndigheds-udøvende institutioner - men som fristeder. Det er en fordel, når det gælder om at nå frem til de brugere, der står uddannelsesverdenen og læringssystemerne fjernt. Det er også en fordel, at biblioteksmedarbejderne ikke kan bruge sanktioner til motivation.

I et samfund, hvor status, indflydelse og velfærd reguleres gennem formaliserede kvalifikationer, vil det være en fordel, hvis også biblioteker og læringscentre ikke kun kan tilbyde kompetencegivende kurser, men også er bemyndiget til at udstede certificerede eksamensbeviser specielt når det gælder strukturerede kursusforløb med klart definerede læremål. Certificeringen vil fremme kvalitets- og kompetenceudviklingen og betyder for brugerne en kvalitetsgaranti. Her kunne man bygge videre på viden og erfaringer fra IT-guiderne i Gellerup/Hasle. Certificeringen kan umiddelbart

synes at kante med bibliotekernes frivilligheds- og åbenhedsprincip. Hvis man imidlertid ønsker at promovere den *livslange læring* på biblioteket og *biblioteket som det tredje læringssted* (udover skole og arbejde), bliver signalet nødt til at være at livslang læring tages alvorligt. En strategisk alliance med andre folkeoplysende aktører vil kunne skærpe læringscentrenes profil.

En af undersøgelsens konklusioner er, at der bør differentieres mellem forskellige funktioner. Læringsfunktionen er én blandt mange. Oplysning, informationsformidling, underholdning og læring - med eller uden pc'ens hjælp - udgør bibliotekernes samlede profil. Hvis undervisning og læring kolliderer med andre opgaver og hensyn, fungerer det åbne biblioteksrum ikke som læringssted. En funktionel differentiering kan iværksættes på mange måder f.eks. gennem indretning af et separat lokale til læringsformål. Bibliotekerne kan også vælge fra: man kan koncentrere sig om oplysning og informationsformidling og overlade læringsdelen til andre aktører. Endelig kan man vælge at koncentrere sig om facilitering og undervisning i brug af pc'en.

Der er en særlig udfordring forbundet med bibliotekernes åbne læringsrum. Ressourcestærke såvel som ressourcetsvage brugergrupper møder op på læringscentrene, og udfordringen består i at udvikle læringsmiljøer og læringsformer, der giver plads til begge grupper. De interessenter, der medvirkede i undersøgelsen, har udtrykt ønske om, at vejledning i individuelle læringsforløb bør suppleres med strukturerede undervisningsforløb.

Læringsdimensioner

En anden måde er at udvikle bestemte læringsdimensioner. Med læringsdimension menes et specifikt fokusområde, som samler forskellige behov og fagligheder. Disse læringsdimensioner bør sammensættes på baggrund af dialog med aktører i lokalsamfundet og tilpasses ønsker fra bestemte målgrupper eller behov i lokalsamfundet. Eksempler på læringsdimensioner kan være:

Sprog, kommunikation og oplysning er et oplagt emne i kulturelt mangfoldige lokalsamfund. Emner som tosprogethed, sprogudvikling, interkulturel kommunikation, brug af sprogteknologi osv. kunne være centrale. Målsætningen: at øge målgruppens kommunikative færdigheder, kvalifikationer og kompetencer.

Arbejde, uddannelse og job. Viden og færdigheder om uddannelsesinstitutioner, arbejdsliv og kvalifikationskrav, forventninger til egen uddannelse, ansvar for egen læring osv.

Sociale relationer, identitet og kulturel tradition og mangfoldighed - ungdomskultur, kulturel og social identitet i en multikulturel hverdag; indflydelse af tradition og kulturel arv på sociale relationer; sport og identitet; mangfoldighed i virtuelle fællesskaber. Sundhed mellem tradition og videnskab. Inden for denne læringsdimension er der rigelig mulighed for at inddrage pc'en og Internettet som undervisningsmedium

Kreativitet, fortælling og IT-læring. IT som medium for at opbevare, synliggøre og mangfoldiggøre fortælling af den enkeltes, gruppens og bydelens historie. At udvikle udtryksformer i forhold til IT som medie.

Bibliotekerne har allerede udviklet læringsdimensioner. *Læring i praksisfællesskaber* i LCV er et eksempel. På bibliotekerne i Gellerup og Hasle har IT-guiderne øget det basale kendskab til kommunikationsteknologien. *Cirsel Computer Club* (Computeraktiviteter for børn) har afholdt IT-relaterede projekter inden for kreativitet og fortælling. Det vil være oplagt at samle og

A person with short blonde hair, wearing a white polo shirt and a black wristband, stands in a classroom. They are pointing their right index finger towards a computer monitor. The monitor displays a video conference with three participants. In the foreground, a desk with a keyboard and a mouse is visible. The background shows other people seated at desks in a room with a drop ceiling and fluorescent lights.

systematisere disse aktiviteter.

Konkluderende anbefalinger

Læring i bibliotekernes åbne og lukkede læringsrum er en vigtig nyskabelse for at imødekomme lokalsamfundets behov. Brugerne med et læringsønske bør gives optimale vilkår - hvis man ønsker, at bibliotekerne skal udvikle sig til læringscentre. På baggrund af undersøgelsens resultater anbefales det:

- at afgrænse læring fra formidling og oplysning.
- at udbygge viden om læringsteorier og udvikle en mere afklaret holdning til rollen som underviser og formidler.
- at udvikle klare læringsprofiler eller -dimensioner sammen med brugerne og lokalsamfundets aktører. Det er vigtigt at koncentrere sig om få profiler defineret på baggrund af målgruppens behov og ønsker.
- at udvikle en hensigtsmæssig indretning og ramme for aktiviteterne i det åbne læringsrum. De forskellige målgruppers læringsmønstre og -behov bør tilgodeses. Læring indbefatter aktiviteter, der ofte udelukker hinanden. Koncentreret fordybelse, samtale og diskussion stiller forskellige krav til indretningen.
- at udvikle metoder, der sandsynliggør sammenhængen mellem bibliotekernes undervisningstiltag og læringen i bibliotekernes åbne læringsrum. Læringscentre/bibliotekerne bør på baggrund af analyse af brugernes benyttelsesmønstre lave målgrupperelaterede tilbud gerne i partnerskab med relevante aktører i lokalområdet.
- at udvikle kvalifikationsprofiler for IT-coaches; forstået som personale, der hjælper brugeren i dennes kommunikations- og læringsaktiviteter. Et eksempel kunne være som IT-coach overfor børn og unge i deres anvendelse af chat. Kompetenceprofilen til IT-coach bør indeholde tekniske kunnen, kommunikative færdigheder samt evne til strukturering af lærings- og udviklingsprocesser.
- at vurdere relevansen af at udvikle virtuelle lærings- og undervisningsprojekter, fx i form af etablering af virtuelle læringscirkler i tilknytning til lektiehjælpsaktiviteter på bibliotekerne.

IT og andre læringsrelaterede aktiviteter spiller en vigtig rolle, når det gælder empowerment og læring. Skønt IT bliver brugt forskelligt i de tre bibliotekers læringsrelaterede aktiviteter, viser undersøgelsen at pc'en er et mangesidigt værktøj som er velegnet til at understøtte brugernes læring. Hvilket læringskoncept man vælger, vil afhænge af lokale forhold, men uafhængigt af disse synes IT-coachen at være en ny opgavekonstellation når man ønsker at udvikle bibliotekernes læringsmiljøer.

Bibliotekernes evne til at styrke deres læringstilbud i åbne og lukkede læringsmiljøer vil stå deres prøve i et felt af kulturel mangfoldighed og accelererende teknologisk fremskridt. Bolden er herved givet op.

Rapporten **Viden i dialog - empowerment i bibliotekets åbne og lukkede læringsrum**, er udarbejdet af **Hans Elbeshausen**, Institut for biblioteksudvikling, Danmarks Biblioteksskole. Hovedrapporten og denne sammenfatning kan downloades fra **www.forbindelser.dk** og fra **www.aakb.dk/videnidialog**

Rapporten er resultat af projektet Biblioteket som læringscenter i flerkulturelle lokalsamfund - et samarbejde mellem Odense Centralbibliotek, Århus Kommunes biblioteker og Københavns biblioteker. Projektet er gennemført med støtte fra Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje.